

Norsk studentorganisasjon

Holbergs gate 1 / 0166

Oslo

T: 22 04 49 70

E: nso@student.no

W: www.student.no

Høringsuttalelse

NOU 2022: 2 Akademisk ytringsfrihet

Dato: 10.06.2022

Hørings svar NOU 2022: 2 Akademisk yringsfrihet

Norsk studentorganisasjon (NSO) vil takke for muligheten til å svare på denne høringen om finansieringen av universiteter og høyskoler. NSO representerer ca. 260.000 studenter ved norske høyere utdanningsinstitusjoner. Vi har strukturert vårt høringssvar kapittelvis.

NSO mener det er positivt at studenter anerkjennes som fullverdige medlemmer av det akademiske fellesskapet, og at det foreslås tiltak for opplæring og veiledning for ansatte og studenter i sin bruk av akademisk frihet. Vi støtter insentiver som får flere forskere til å drive aktivt formidling, slik som formidling som element i utviklingsavtaler og en formidlingsindikator i finansieringssystemet. Videre støtter NSO utvalget i at Student at Risk-ordningen bør bli permanent og at utdanningsinstitusjonene bør være aktive i Scholars at Risk-nettverket.

6. Akademisk yringsfrihet – utfordringer

NSO kjenner igjen utfordringene for akademisk yringsfrihet som utvalget skisserer. Vi er enige med at et godt yringsklima må bygges nedenfra og ønsker alle tiltak som støtter opp om dette velkommen.

Vi er særlig enige med utvalget at det er legitimt og ønskelig at studenter ønsker å påvirke innholdet i utdanningen, så lenge det skjer med argumenter eller virkemidler som muliggjør fortsatt reell meningsbrytning. Det er viktig at institusjonene har tilgjengelige og synlige arenaer for at studenter kan medvirke hvordan deres utdanning utformes.

7.1 Styring og bevisstgjøring

Vi er enige med utvalget i at institusjonene har et ansvar for å gjøre tiltak som understøtter den akademiske friheten til de akademiske institusjonene, og deres ansatte og studenter. Vi er enige i at en rekke av våre vitenskapelige ansatte og studenter kan formidle mer, og bidra bedre til akademisk yringsfrihet. NSO mener det er viktig at institusjonene gjennomgår og gjennomfører tiltak for å bryte ned hindrene og utfordringene forskere møter i sin forskningsformidling, slik at de kan ta en aktiv offentlig formidlerrolle, særlig innenfor betente områder som kjønnsforskning, klima og innvandring.

7.2 Regelverk

NSO er enige med utvalgets forslag til endringer i UH-loven §1-5. Vi mener det er nødvendig at også de som utøver akademisk frihet skal vernes om, i tillegg til de akademiske institusjonenes akademiske frihet. Det er viktig at dette forstås som også studenter i forskning, slik utvalgsrapporten påpeker. At studenter har akademisk frihet når de deltar i forskning ble også stadfestet av Auneutvalget og Underdalsutvalget, uten at dette ble reflektert i endring av lovtekst. NSO er enige med utvalget at de foreslåtte lovendringene vil tydeliggjøre det institusjonelle ansvar for ansatte og studenters akademiske frihet, samt presisere at det institusjonelle ansvaret innebærer å sørge for opplæring i og forutsetninger for at ansatte og studenter kan utøve akademisk frihet, herunder akademisk yringsfrihet.

7.3 Endringer i styringen av universiteter og høyskoler

Formidling som element i utviklingsavtaler

Dersom departementet i en oppfølging av Finansieringsutvalgets rapport lander på et styringssystem hvor utviklingsavtalene inntar en større rolle i etatsstyringen mener NSO det er viktig at formidling inngår som et element i utviklingsavtalene.

NSO mener at dersom forskere skal velge å prioritere sin tid på formidling er det viktig at man har strukturer som støtter opp om at formidling er en ønsket aktivitet som forskere skal bruke sin tid på. Formidling som element i utviklingsavtaler kan være med på å skape de riktige strukturene.

Formidlingsindikator i finansieringssystemet

NSO støtter en innføring av en formidlingsindikator i finansieringssystemet. Formidling er en av UH-sektorens fire kjerneoppgaver, men det er få insentiver for at forskere skal drive formidling. Vi mener det er viktig for den akademiske yringsfriheten at forskere oppfordres til å formidle forskningen sin for institusjonen og samfunnet ellers. NSO mener at en indikator for formidling i finansieringssystemet vil belønne institusjoner med aktive formidlere, og bidra til at institusjonene oppfordrer sine ansatte til å formidle ved siden av undervisning og forskning. Finansieringssystemet må sikre at forskningen og utdanningen er fri og åpen.

NSO har ingen innvendinger mot kravene til formidlingsindikator som utvalget foreslår.

7.4 Institusjonenes ansvar

Erklæring om akademisk yringsfrihet

NSO mener det er svært positivt at utvalget har laget et utgangspunkt for en erklæring om akademisk yringsfrihet, men mener det er viktig at regjeringen nettopp forholder seg til den slik utvalget påpeker at erklæringen skal være - et utgangspunkt.

Ledelse- institusjonelt og individuelt

NSO støtter utvalgets forslag til ledelsens ansvar for å ivareta gode og trygge rammer for allmenrettet faglig formidling og aktiv deltakelse i det åpne ordskiftet, slik at vitenskapelig ansatte kan bli tryggere og mer aktive formidlere.

Opplæring og kulturutvikling

NSO støtter utvalgets forslag til uhl. § 1-5 nytt tredje ledd, som vil gi institusjonene eksplisitt ansvar for å ha systemer og rutiner for opplæring i akademisk frihet og akademisk yringsfrihet, jf. Kapittel 3.1. Dette mener vi er et viktig prinsipp både for ansatte og for studenter. Å skulle stå i en mediestorm er krevende, og det er svært viktig at man har rutiner og prosedyrer for hvordan institusjonen skal følge opp de som havner i slike situasjoner, slik at man ikke står alene. Disse rutinene og prosedyrene mener vi er viktig at også omfatter ivaretagelsen av studenter som ytrer seg i sin rolle som student ved den enkelte utdanningsinstitusjon.

Vurdering av akademiske karrierer, ansettelse og belønningssystemer

NSO støtter utvalget i at institusjonene bør arbeide aktivt, målrettet og planmessig for å fremme formidling til allmenheten og hindre taushet og dårlige betingelser for å gjøre dette. Vi støtter at det bør lages belønningssystemer for formidling og ansattutvikling, samt at man starter å vektlegge formidling i rekrutteringsarbeidet.

NSO støtter utvalget som mener at man ved ansettelsesprosessene bør ha fastsatte kriterier for å bedømme kandidatens resultater, kompetanse og erfaring med formidling. NSO mener formidling er en viktig oppgave, og ved å stille sterkere forventninger og krav til formidling vil vitenskapelig ansatte få større incentiver til å dele av sin innsikt og kunnskap.

Allmenrettet formidling som del av doktorgrad

Dersom formidling skal stå som et kriterium for ansettelse mener NSO det er helt sentralt at opptrening i og uttelling for allmenrettet formidling er en del av alle ph.d.-utdannelse, og støtter derfor utvalget i denne vurderingen. Utvalget foreslår å innføre krav om at alle doktorgradsavhandlinger skal inneholde et element av allmenrettet formidling for å bli godkjent. Vi støtter dette forslaget, så lenge det ikke vil innebære for strenge krav til hva som skal inngå som allmenrettet formidling.

Norsk i akademien

NSO mener at norske utdanningsinstitusjoner har ansvar for å vedlikeholde og utvikle norsk fagspråk. Språket utvikler seg når det brukes, og da er det også viktig at studentene får møte og bruke fagspråk på norsk. Dette gjelder både i lærebøkene, men også i møte med undervisere. Derfor støtter vi utvalget i at norskopplæringen for internasjonalt ansatte er og må være et institusjonelt ansvar.

Øvrige innspill

NSO etterlyser tiltak på hvordan studenter i større grad skal tilegne seg formidlingskompetanse. Studenter er en del av det akademiske fellesskapet, og vil etter endt utdanning sitte på høy kompetanse og innsikt som bør formidles til allmenheten. NSO ønsker derfor at også studenter kan få opplæring i formidlingskompetanse i sin utdanning. På det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo kan studentene velge seg masteremnet MNKOM4000 – Formidling og vitenskapsjournalistikk. Her lærer studentene blant annet “å utvikle et analytisk blikk på det du leser, og får innsikt i hvordan du kan bruke et utvalg verktøy og teknikker til å bli en bedre formidler.” Dette faget gir studentene en unik mulighet til å gå ut og spre sin kunnskap til allmenheten, og vi mener alle studenter bør kunne få tilbud om slik formidlerkompetanse.

7.5 Akademikernes ansvar: Råd for god formidling

Vi støtter utvalgets råd som bevisstgjør og ansvarliggjør den enkelte ansatte og student til å bidra til en ytringskultur som gir rom for meningsbrytning og ideutveksling, og som legger til rette for sannhetssøken. Budskapet gjennom rapporten blir tydeliggjort. Vi må skape den ytringskulturen vi ønsker oss, for oss selv, for våre kollegaer og for samfunnet. Hver dag.

7.6 Råd til myndighetene

Det offentlige som oppdragsgiver

NSO støtter utvalget i vurderingen om at det bør vurderes å sette av tid og midler til formidling. Formidling er en viktig oppgave for å være et kunnskapssamfunn, og den forskningen og utviklingen som skjer ved norske forskningsinstitusjoner bør i størst mulig grad deles, slik at flere kan dra nytte av kunnskapen.

Politisk oppmerksomhet rundt akademisk ytringsfrihet

NSO mener utvalget løfter en svært viktig tematikk i anbefalingen om politisk oppmerksomhet rundt akademisk ytringsfrihet. Vi som samfunn er avhengig av tillit til den fagfelleverderte forskningen, og politikere og myndigheter bør være sitt ansvar bevisst for å ivareta denne tillitten.

Åpen forskning

NSO mener at all forskning som er helt eller delvis offentlig finansiert skal publiseres i åpne publikasjonskanaler, som er lett tilgjengelig for allmenheten. Myndighetene skal på vegne av institusjonene forhandle frem avtaler om åpen publisering og tilgang til forskningstidsskrifter og bøker, og ivareta avtaler som allerede er opprettet. Det bør være et langsiktig mål at slike avtaler blir internasjonale standarder. Ved inngåelse av åpen publiseringsavtaler er det viktig å sikre studenter og forskeres tilgang til forskning som ikke er publisert gjennom åpne publikasjonskanaler.

Norske universiteter og høyskoler må ha som mål at all forskning skal ha stor grad av transparens. Med dette menes at metodikk, kilde- og datagrunnlag skal være åpent og etterprøvbart. I etableringen av åpne publikasjonskanaler er det viktig å ha brukervennlighet i fokus. Videre er tilstrekkelig opplæring av forskningsinfrastrukturen for alle partner knyttet til sektoren viktig for å sikre optimal bruk, og promotere tilgjengelighet.

NSO støtter derfor utvalget i sin vurdering om at det pågående arbeidet med åpen forskning, og særlig åpen tilgang til forskning videreføres.

Internasjonalt

NSO støtter utvalgets tilråding til myndigheten nummerert fra a til h, men ønsker særlig å løfte viktigheten av tilrådingen som fremlegges i avsnitt h), om Students at risk og Scholars at risk-ordningene:

h. Utvalget ber regjeringen etablere Student at Risk-ordningen permanent og støtte Scholars at Risk-ordningen, og ber universitetene og høyskolene om å være aktive i nettverkene.

NSO mener Students at risk (StAR) og Scholars at Risk (SAR) er svært viktige ordninger for å styrke akademisk ytringsfrihet i en internasjonal kontekst, og støtter utvalget i sin tilråding om å etablere Student at Risk ordningen permanent og gi støtte til Scholars at Risk-ordningen.

Å drive forskning er i mange land forbundet med stor risiko. Akademikere blir utsatt for forfølgelse, overgrep og sensur, og tvinges på flukt på grunn av sitt akademiske arbeid. Ytringsfrihet er en menneskerett og det er derfor viktig å støtte opp under satsinger som SAR. Vi mener Norske høyere utdanningsinstitusjoner må ta imot flere akademikere gjennom denne ordningen, og den norske staten må støtte institusjonene i dette arbeidet.

På samme måte, er studenter utsatt for blant annet trusler, overgrep, fengsling og utestenging fra studiestedene sine på grunn av sitt politiske engasjement. Studenter er viktige endringsaktører i samfunnet, og står ofte i frontlinjen i kampen for menneskerettigheter og demokrati. StAR er en ordning hvor studenter som har opplevd forfølgelse, trusler eller utestenging fra høyere utdanning på bakgrunn av sin aktivisme og kamp for menneskerettigheter og demokratisk endring, kan få mulighet til å fullføre utdanningen sin i et annet land. NSO støtter derfor utvalgets anbefaling om at denne ordningen må bli permanent i Norge, og at utdanningsinstitusjoner i Norge må legge til rette for nettverket "Scholars at Risk" (SAR), og inkludere dette arbeidet i sine strategiske planer.